



Sách Les empreintes du Vietnam à travers les noms des rues en France

Dấu ấn Việt Nam qua tên những con đường ở Pháp

Nguyễn Phước Thọ - Lê Anh Tuấn

GẦN MỘT THẾ KỶ BỊ THỰC DÂN ĐÔ HỘ, RẤT NHIỀU CON ĐƯỜNG Ở VIỆT NAM TẠI CÁC NƠI NHƯ HÀ NỘI, VINH, HẢI PHÒNG, SÀI GÒN, ĐÀ NẴNG, ĐÀ LẠT... MANG TÊN NHÂN VẬT HAY ĐỊA DANH CỦA PHÁP. TẤT NHIÊN, SAU KHI CÁCH MẠNG THÁNG 8 NĂM 1945 THÀNH CÔNG, HẦU HẾT CÁC TÊN ĐƯỜNG PHỐ NÀY ĐÃ THAY ĐỔI ĐỂ MANG TÊN CÁC VỊ ANH HÙNG DÂN TỘC NHƯ HAI BÀ TRUNG, BÀ TRIỆU, LÝ THƯỜNG KIỆT, TRẦN HUNG ĐẠO..., CHỈ MỘT SỐ ÍT MANG TÊN NGƯỜI PHÁP NHƯ YERSIN, PASTEUR, ABERT CALMETTE, ALEXANDRE DE RHODES ĐƯỢC GIỮ LẠI NHẪM ĐỂ CAO CÔNG LAO CỦA HỌ ĐỐI VỚI NỀN KHOA HỌC CỦA NHÂN LOẠI VÀ VIỆT NAM.

Người Pháp đã có truyền thống đặt tên đường từ khá sớm. Đối với họ, tên đường được dùng nhằm đề cao các giá trị của chế độ Cộng hòa, để vinh danh những người có công với cộng đồng. Ngoài ra, họ còn tôn trọng các hoàng tử và vua chúa sáng giá của một thể chế đã qua, vinh danh các chiến thắng, những vị nguyên soái đã mất, những lãnh tụ và đề cao sự hy sinh của những binh lính cho nền Cộng hòa Pháp.

Ở chiều ngược lại, sau khi chủ nghĩa thực dân chính thức suy tàn vẫn còn để lại nhiều dấu ấn về lịch sử Việt Nam trên đất Pháp.

Gần đây, năm 2014, được sự ủng hộ của Hiệp hội Quốc tế Francophone Paris, TS Trần Thu Dung hiện đang định cư ở Pháp đã biên soạn và xuất bản tập sách song ngữ *Les empreintes du Vietnam à*



Đường Hồ Chí Minh tại Venissieux (phía nam Lyon)

travers les noms ses rues en France (Dấu ấn Việt Nam qua tên những con đường ở Pháp), trong đó tác giả cho biết ở Pháp hiện có 199 con đường, tuyến phố mang tên Việt Nam.

71 tên đường, địa danh có chữ Indochine (Đông Dương); 65 con đường mang tên Tonkin (Bắc kỳ), ngoài ra cũng có những dấu ấn mang đậm chất Việt Nam như: rue Việt (phố



Ông Đỗ Hữu Vị



Ông Hứa Bốn Hòa



Ông Nguyễn Phùng

Việt), place Cho Lon (quảng trường Chợ Lớn), rond point Saigon (bùng bình Sài Gòn)... Ở nhiều địa phương khắp nước Pháp, các địa danh Việt như Bắc kỳ; An Nam Trung kỳ, Hà Nội, Sài Gòn, Lạng Sơn, Cao Bằng, Đông Đa... không phải là xa lạ. Thậm chí họ còn đặt tên một con đường là những nhân vật từ Điện Biên Phủ.

Đặc biệt, hiện nay tại Pháp có 7 người Việt Nam được đặt tên đường tại khắp các vùng lãnh thổ Pháp, đó là Chủ tịch Hồ Chí Minh; ông Vinh San, tức vua Duy Tân; liệt sĩ Nguyễn Văn Trỗi; ông Maxilien Nguyễn Phùng; ông Đỗ Hữu Vị; ông Đặng N và ông Hứa Bốn Hòa. Ngoài Chủ tịch Hồ Chí Minh, vua Duy Tân và liệt sĩ Nguyễn Văn Trỗi là những danh nhân có công rất lớn trong việc đấu tranh giành độc lập dân tộc, các nhân vật khác được tác giả sách *Les empreintes du Vietnam à travers les noms des rues en France* giới thiệu với tiểu sử như sau:

- Đỗ Hữu Vị (1883-1916) là một đại úy phi công người bản xứ đầu tiên được đào tạo. Ông là một phi công dũng cảm tham gia trong chiến tranh Thế giới lần thứ nhất. Trên mộ ông người ta khắc dòng chữ "Đại úy phi công Đỗ Hữu Vị sinh vinh quang cho An Nam và cho

tổ quốc Pháp. Máy bay của ông rơi xuống ở làng Lassaux, vì vậy ở đây có con đường mang tên ông".

- Maxilien Nguyễn Phùng (1927-1997) là người Pháp gốc Việt. Ông đã cống hiến cuộc đời mình cho thành phố Montpellier. Nguyễn Phùng là con trai của nhà báo Việt Nam nổi tiếng Nguyễn Văn Vinh (1882-1936).

- Hứa Bốn Hòa (1845-1901) còn gọi là chú Hòa, là người Việt gốc Hoa, sống ở Sài Gòn. Ông là một trong những người giàu có ở Đông Dương. Năm 1930, ông đã tặng những người bạn Pháp cũ một số tiền 25.000 quan Pháp để xây con đường của làng khi họ viết thư xin sự trợ giúp của ông. Để cảm ơn người tài trợ, ông thị trưởng đã lấy tên ông đặt cho con đường.

- Đặng N tức André Đặng Nha, ông sinh năm 1935 ở Tân Đảo; một khu người Bắc kỳ được người Pháp đưa sang khai thác quặng Nickel do thiếu nhân công. Đặng N là một trong số các đại gia lớn nhất của khu vực nam Thái Bình Dương. Ông làm Chủ tịch tập đoàn khai thác quặng Nickel lớn của nam Thái Bình dương (SMSP). Ông Đặng Nha đã tặng một số tiền lớn cho thành phố để xây nên con đường này.

+ Riêng Chủ tịch Hồ Chí Minh, tại Pháp hiện có tới 7 đường phố mang tên Người, gồm:

- Allée Ho Chi Minh, Givors, nằm ở phía nam Lyon, thuộc Rhône.

- Allée Ho Chi Minh, Le Port, Saint-Denis, Réunion; một tỉnh hải ngoại Pháp.

- Avenue Ho Chi Minh, Lanester; tỉnh Bretagne.

- Rue Ho Chi Minh, La Possession, Saint-Denis, Réunion.

- Rue Ho Chi Minh, Vaulx-en-Velin, tỉnh Rhône-Alpes.

- Rue Ho Chi Minh, Pointe-à-Pitre, Guadeloupe, một tỉnh hải ngoại Pháp.

- Rue Ho Chi Minh, Vénissieux, phía nam thành phố Lyon.

Cũng trong tập sách trên, tác giả ghi chú: "Ho Chi Minh (1890-1969) est un militant communiste et homme d'Etat vietnamien. Il fut le premier president de la Republique Democratique du Vietnam (1945-1969)".

(Hồ Chí Minh (1890-1969) là một người chiến sĩ Cộng sản và chính trị gia của Việt Nam; Chủ tịch đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (1945-1969).

+ Vua Duy Tân (Vinh San) được đặt tên cho 1 đại lộ, 1 con đường và 1 cây cầu ở Réunion;

(Xem tiếp trang 65)

Thiệu Trị sau khi xảy ra vụ nổ súng thị uy của hai tàu chiến Pháp là Gloire và Victorieuse, vua đã cho xây một loạt bảy pháo đài, đặt tên là Trấn dương thất bảo để bảo vệ, trong đó pháo đài thứ 2 đặt tại đảo Cô tức hòn Mô Côi...”. (*Lịch sử Đà Nẵng*, tr.398).

Còn tác giả Nguyễn Sinh Duy trong sách *Quảng Nam những vấn đề sử học* cho biết qua việc đối chiếu với bức vẽ của F. Lacour được công bố năm 1860 trên tờ *Le Monde Illustré* thì đồn Non Nại nằm ở vị trí pháo đài Phòng Hải: “Bức ảnh của Itier chính là đồn Non Nại, một chốt tiền tiêu nằm trên hòn Mô Côi có đài quan sát để kiểm soát tàu thuyền ra vào cửa Hàn. Non Nại là tên xưa của một chòm núi đá nằm trong Vũng Thùng tiếp giáp với mũi phía Tây bán đảo Tiên Sa, kề cận xã Nại Hiền Đông...” (*Quảng Nam những vấn đề...*, Sđd, tr.139).

Qua những tư liệu đó có thể xác định rằng, bức ảnh đầu tiên chụp tại nước ta là một đồn phòng thủ nằm ở khu vực bán đảo Sơn Trà thuộc thành phố Đà Nẵng. Pháo đài này được các vua đầu triều Nguyễn xây dựng nên để bảo vệ cửa biển Đà Nẵng, để phòng sự tấn công của địch đến từ bên ngoài. ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Tập san *Bulletin des Amis du Vieux Hue* (B.A.V.H) số 3, 4 tháng 7-1927.
2. *Những người bạn cố đô Huế tập XIV 1927*, Hà Xuân Liêm dịch, Nxb. Thuận Hóa, 2004.
3. *Lịch sử Đà Nẵng 1306-1975*, Võ Văn Dật, Nxb. Nam Việt (USA), 2007.
4. *Quảng Nam những vấn đề sử học*, Nguyễn Sinh Duy, Nxb. Văn hóa Thông tin, 2006.

Dấu ấn nhân vật lịch sử Việt Nam... (Tiếp theo trang 25)



Bảng tên đại lộ Vinh San (vua Duy Tân) ở Réunion

địa danh này hiện nay là một tỉnh hải ngoại Pháp:

- Boulevard du prince Vinh San (Đại lộ Hoàng tử Vinh San) tại La Petite Ile Saint - Denis, Réunion.

- Rue Vinh San (đường Vinh San) tại Saint Pierre Arrondissement à Saint - Denis, Réunion.

- Pont Vinh San (cầu Vinh San) tại Saint - Denis, Réunion.

Sách ghi chú: “Hoàng tử Vinh San (1899-1945) sau khi lên ngôi lấy hiệu Duy Tân thời triều Nguyễn (1907-1916). Ông từng đứng đầu âm mưu nổi dậy chống Pháp. Hoàng đế trẻ đã bị chính quyền Pháp truất ngôi ngày 13-5-1916 và bị di dày tại đảo Réunion”.

+ Liệt sĩ Nguyễn Văn Trỗi được đặt tên cho một Quảng trường tại Le Port, Saint-Denis, Reunion.

Bốn người còn lại mỗi người có 1 tên đường:

+ Rue Do Huu Vi (đường Đỗ Hữu Vị) tại 02880, Laffaux, Picardie.

+ Rue Professeur Maxilien Nguyen Phung (đường Giáo sư Maxilien Nguyễn Phung) tại 34090 Montpellier.

+ Avenue Hui Bon Hoa (đường Hứa Bồn Hỏa) tại 20225 Nessa, Nessa là một làng ở đảo Corse.

+ Rue Nha Dang (đường Đặng Nha) tại Nouméa, Nouvelle Calédonie.

Nhận định về công trình

của GS. Trần Thu Dung, ông Patrie Jorland, chủ tịch Hội Ai hữu Pháp Việt cho rằng:

“Cuốn thống kê tìm này là một tư liệu lịch sử vì nó cho chúng ta thấy ở mức độ nào một quan điểm lịch sử bị bóp méo và đồng thời nhìn nhận đó, cũng

như những sự đổi hướng quan điểm theo dòng thời gian. Một ví dụ lý thú có những phố mang tên Nguyễn Văn Trỗi và Chủ tịch Hồ Chí Minh - có bức tượng của Chủ tịch được dựng lên dưới tán lá của công viên Montreau thuộc Montreuil ngoại ô Paris. Chẳng có ai cho rằng cái danh sách này đã khóa sổ. Ngược lại, nó có thể tiếp tục dài thêm với những tên khác để nói lên tinh chất của mối quan hệ Pháp - Việt ngày nay đã khác...” (sđd, tr.9).

Có thể nói rằng, cho dù là những quốc gia mà quá khứ được gọi là “cựu thù”, nhưng hiện thực vẫn có những thái độ khoan hòa dưới góc độ lịch sử và văn hóa. Mặc dù chỉ là một tên đường, và có thể là một con đường nhỏ, nhưng điều đó sẽ trở thành địa chỉ đáng trọng trong sự hòa hiếu lâu dài của cả hai dân tộc. Nhà văn Lê Anh Hoài trong phần giới thiệu tập sách này cũng cho rằng, chính thái độ này làm cho một dân tộc, một quốc gia trở nên lớn hơn trong nhận thức của người dân của chính họ, và cả trên trường quốc tế... ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Trần Thu Dung, *Les empreintes du Vietnam à travers les noms des rues en France*, Nxb. VHTT & TTNNVHĐT, 2014.